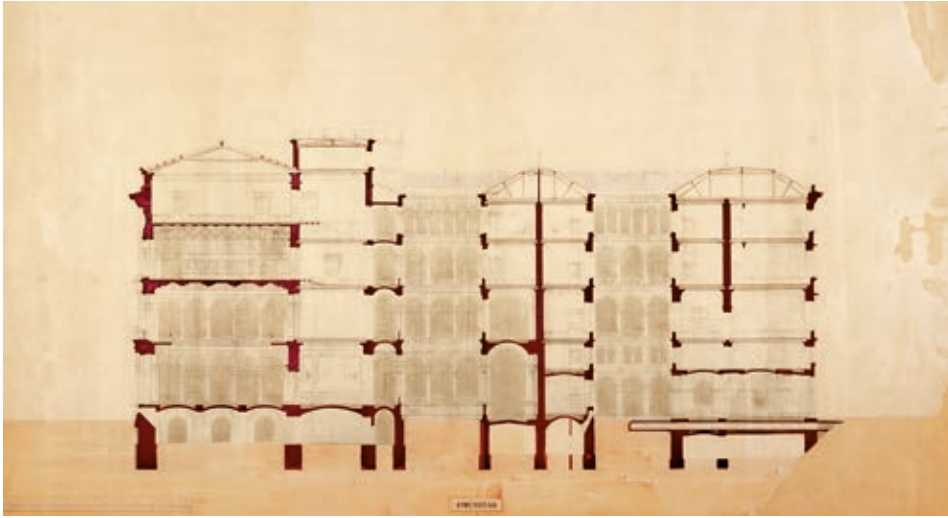

MOTIO 31 Ybl Miklós: Az Akadémia palotájának észak–déli hosszmet szete kelet felől felvéve, 1861
Ceruza, akvarell, papír, 695 × 1138 mm
Budapest Főváros Levéltára, XV.17.f.331.b. Ybl Miklós tervei 32/8

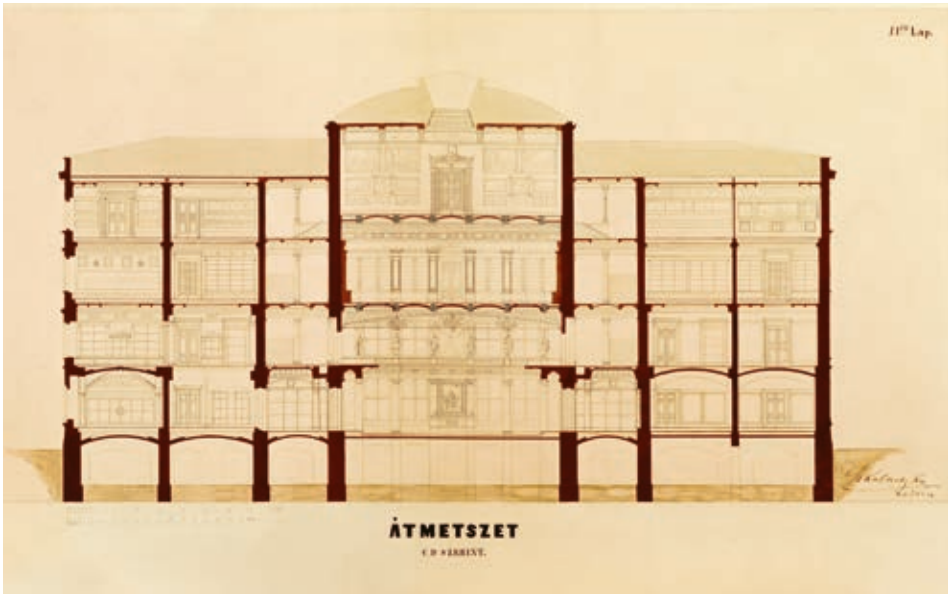
A keresztmetszeti terv szerint Ybl meglehetősen kevés területet hagyott volna beépítetlenül: az udvarok meglepően kicsik és szűkek. A két udvart viszont mind a négy szinten nyitott, árkádos folyosó övezi. A két háromkarú fölépcső a díszterem előcsarnoka mellett szimmetrikusan keletre és nyugatra helyezkedik el. A díszterem a földszint és az első emelet magasságában kapott helyet csakúgy, mint Henszlmann tervein. Az első emelet magasságában húzódó díszterem karzatait a keleti és nyugati oldalakon oszlopok, míg az északon és a délin konzolok tartják. A rizalit második emeletén elhelyezett könyvtárterem vasszerkezetű földemtet kapott volna, ezért a harmadik emeleti képtár padlószintjét meg kellett volna emelni.

U. B.

MOTIO 32 Szkalnitszky Antal: Az Akadémia palotája déli (főhomlokzati) szárnyának kelet–nyugati keresztmetszete dél felől felvéve, 1861
Tus, tempera, akvarell, papír, 451 × 871 mm, karton, 710 × 1120 mm
Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, Tervtár, ltsz. 58392

A tervlapon a főhomlokzat mögötti belső terek oldalfalainak tagolását és plasztikai díszét is láthatjuk – majdnem olyan részletes-ségel, mint Henszlmann Imre, Frey Lajos és Gerster Károly a középrizalit keresztmetszetét (is) mutató tervén. Az összkép a belső terekben a geometrikus egységre való törekvés ellenére is kissé zsúfolt hatást kelt. A helyiségek – akárcsak az épület külsejének – díszítését a berlini akadémikus (főleg hellenisztikus plasztikai elemeket használó) késő klasszicizmus szellemében tervezte meg Szkalnitszky. Szembetűnő a terven a képtár rizalit mögötti nagytermének tágassága és magassága, a terem ugyanakkor nem „nyomja össze” az alatta elhelyezkedő könyvtárteret. A pályázatra benyújtott tervek közül Szkalnitszkyénál a legkiegyensúlyozottabbak azok az arányok, amelyek a dísztermet, a könyvtárat és a képtárat valódi egységként mutatják. Figyelemre méltó a rizalit tengelyében az a kürtőszerű nyílás, amelyen keresztül a fény a képtár nagytermébe áramolhatott.

U. B.

Mint már volt róla szó, a Szkalnitszky Antal által készített alaprajzi elrendezés annyiban tér el a többiekétől, hogy a központi rizalittömbbe szervezett nagy termek, így a díszterem, a könyvtár és a képtár hossz tengelye észak–déli irányú, és a képtár kizárólag felső, természetes megvilágítást kapott. A terv a harmadik emeleten meglehetősen tagoltan, szinte labirintusszerűen egy nagyobb és egy kisebb, valamint öt kis termet szánt a festmények elhelyezésére, és ezekhez különféle folyosókon és átjárókon keresztül további hat kis, a metszet- és rajzgújtéményt magába foglaló terem csatlakozott volna.

„A könyvtár minden helyiségei felett a képcsarnok van elhelyeztetve, melynek fő nagyterme a könyvtár kisterme, pedig nyilvános olvasóterem felett van, a többi termek szinte az alsókkal megfelelőleg egymással kapcsolatba hozva. A képcsarnoknál annyira célszerű és kíváncsatos felső világítást az épület külsejének nagyszerűsítésével egyeztetve, a nagy képcsarnoknak, valamint a kisebbnek is felső világítást adott, mely által a homlokzat tömeges díszítésével annak nagyszerűségét a kellemes felső világítás által a képcsarnok célszerűségét igyekezett emelni.”¹

Ezért a terveket Simonyi Antallal (1821–1892) lefényképeztette, hogy lapja, a *Vasárnapi Ujság* (valamint Ráth Mór [1829–1903]) kiadásában 1861 karácsonyára megjelentesse. A Stüler „elfogadott” (még sokat változó) tervén kívül Henszlmann, Ferstel, Szkalnitszky és Klenze pályázatát is felvonultató, díszes kiállítású „nagy fényképészeti műlap” azonban csak 1862 januárjában látott napvilágot, darabonként 2 forintért; a befolyt összegeket – a hirdetések szerint – az építésre fordították.

Az 1862. március idusán benyújtott elszámolás azonban jelzi, hogy a kiadással elsősorban a fényképész és/vagy a szerkesztőség járt jól. A megjelentetett száz műlapból 98 kelt el; a költségek pedig 162 forintra rúgtak (ebből a fényképészé 150 forint volt). Így mindösszesen 34 forintnyi nyereség folyt be a házépítési pénztárba; a megmaradt két lapot a pénztári, illetve a titoknoki irodában függesztették ki.¹ Jelenleg nem ismert példány a kiadványból. Az eladások lefutásával maguk a fametszetes, többé-kevésbé kommentált illusztrációk is megjelenhettek a lapban, immáron valóban egy széles publikum számára.

1 MTA KIK KRKGy, K 1273/3a–68/1862.

B. É.

A középrizalit tömbjének kelet–nyugati metszetét, így a képtár nagytermének rövidebb falát láthatjuk egy ajtónyílással, amely egy keskeny folyosón keresztül kötötte volna össze azt az épület középtengelyében húzódó merőleges keresztszárnyban kialakított kisebb képtári termekkel. A terven jól kivehetők a lépcsőházakból nyíló oldalsó termek is, amelyekben a kisebb méretű festmények, valamint a metszet- és rajzanyag kaptak helyet. Szkalnitzky láthatóan nagy kedvvel foglalkozott az oldalfalak képekkel való befedésével; falnézetei arányosak és szigorúan szimmetrikus elrendezést mutatnak. Tervének ideáljellegét mutatja azonban, hogy nem létező kompozíciókat vázolt fel a falakra, hanem különféle festészeti műfajok (tájkép, portré) és témák (mitológiai és történeti képek) elrendezését imitálta. Számára a harmónia és az átláthatóság volt a vezérelv. Henszlmann-nal ellentétben elméleti téren nem kívánt állást foglalni a képtár későbbi berendezését illetően.

1 A Magyar Akadémia Palotájára Szkalnitzky Antal mű-építész által készített Tervek Magyarázata. MTA KIK KRKGy, K 1272/2–11. Közli Kat. Budapest 1996: 105.

R. O.

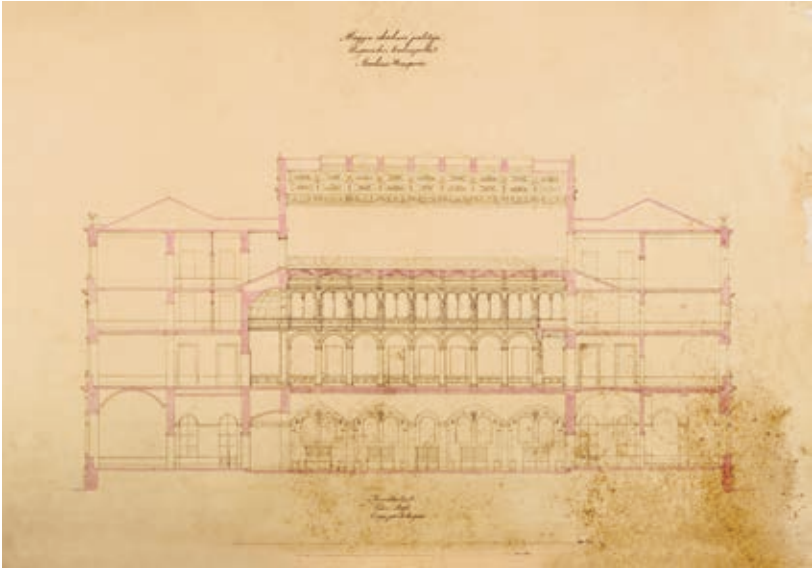
MOTIO 33 **Leo von Klenze: Az Akadémia palotájának kelet–nyugati keresztmetszete észak felől felvéve, 1861**

Ceruza, tus, akvarell, papír, 640 × 833 mm, karton és vászon, 640 × 833 mm

Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, Tervtár, Itsz. 58410

Leo von Klenze első tervvariánsainak érdekessége, hogy a három fontos tér (díszterem, könyvtár, képtár) alkotta egységet, amelyet Henszlmann a főhomlokzati rizalitban képzelt el, ő az udvari keresztszárnyba helyezte. A földszinten kapott helyet a könyvtár boltozott nagyterme, fölötte pedig a díszterem – két emelet magasságban. A harmadik emeleten a képtár tetővilágítású nagyterme látható. Az udvari keresztszárny az épület összes többi részénél magasabb lett volna. A keresztmetszet mutatja az udvari szárny három terének faltagolását és plasztikai díszét.

U. B.

MOTIO 34 **Friedrich August Stüler: Az Akadémia palotájának kelet–nyugati keresztmetszete észak felől felvéve, 1861. május**

Tus, tempera, papír, 560 × 880 mm, karton és vászon, 670 × 960 mm

Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, Tervtár, Itsz. 58416

Stüler első (1861. májusi) tervsorozata tartalmazza a déli udvari homlokzat és a két oldalszárny keresztmetszetét ábrázoló rajzot. Jobb oldalon a dunai szárny középrizalitjának metszete mutatja, hogy az építész a könyvtárat a földszintre helyezte; fölé a reprezentatív, két emelet magasságú díszterem („Saal für Feierlichkeiten”) került. A harmadik emeleten a képtár Dunára néző, kabinetekre osztott terme látható. Az első tervsorozatból kiderül, hogy Stüler a program által előírt hármas egységet (díszterem, könyvtár, képtár) – azok sorrendjét megfordítva – a dunai szárny rizalitjába helyezte. A főhomlokzati rizalit az üléstermet és a képtár nagytermét foglalta magában; homlokzati kiképzése még a dunai rizaliténál is összetettebb, ünnepélyesebb lehetett, de a rajz sajnos nem maradt fenn. Stüler nagyvonalúan bánt az udvarral: tágas teret nyitott, nem alkalmazott udvari keresztszárnyat. A terven az udvar közepén csupán egy növényekkel borított pergolaszerű fal fut végig.

U. B.

